

Lærerfaglig tekst

Et redigeret uddrag af en artikel. Af Mette Rolan-Kjærsgaard, journalist: *Det går ned ad bakke for danske skoleelevers digitale kompetencer*. Asterisk¹ nr. 109 - November 2024.

Det går ned ad bakke for danske skoleelevers digitale kompetencer

I en typisk dansk 8. klasse er eleverne de sidste fem år blevet dårligere til at arbejde med IT, til at begå sig på nettet og til at løse arbejdsopgaver med digitale hjælpemidler. Det viser en stor international undersøgelse om teknologiforståelse, ICILS 2023, fra DPU, Aarhus Universitet.

Når de danske skoleelever i udskolingens sætter sig ved den bærbare computer i klassen eller slænger sig i en pause med en smartphone i hånden, kan de umiddelbart ligne digitalt indfødte. Unge mennesker, der har helt styr på den teknologi, de har fået med sig i vuggegave. Men virkeligheden er en ganske anden. Faktisk går det markant dårligere med teknologiforståelsen og den digitale dannelse end tidligere. Det er hovedresultatet fra ICILS 2023 (International Computer and Information Literacy Study), en stor international undersøgelse, der med fem års interval kortlægger 8. klasseelevers teknologiforståelse og digitale kompetencer i 34 lande. I Danmark er det DPU, Aarhus Universitet, der står for undersøgelsen, og national forskningsleder, professor Jeppe Bundsgaard, er dybt bekymret over resultatet.

”De elever, vi har testet i 2023, er markant dårligere end dem, vi testede i 2018. Og det betyder jo helt konkret, at de er tilgængelige for manipulation. I en tid hvor firmaer, influencere, lobbyister, demagoger og IT-kriminelle er blevet endnu bedre til at få deres vilje igennem, er det jo dobbelt slemt,” forklarer Jeppe Bundsgaard.

Resultater bør være “wake up call”

Eleverne mangler et ordentligt kendskab til at arbejde i forskellig software, som f.eks. tekstredigering og præsentationsværktøjer. Men mere graverende er, at de ikke har de kompetencer, der kræves, for at navigere sikkert og kritisk i det moderne digitale landskab. Og det er et alvorligt problem.

”Der skal desværre ikke meget til, for at de kan narres i forhold til at tro, at noget er godt eller sandt. Vi har en opgave, hvor eleverne ser en side, som tydeligt er en reklame-hjemmeside med en masse anprisninger af et opfundet produkt. Vi spørger så eleverne, om man kan stole på det, der står her. Det er virkelig ikke ret mange procent, kun lige under en femtedel, som kan gennemskue, at det er et fupprodukt, og at man skal være ret kritisk over for den hjemmeside,” forklarer Jeppe Bundsgaard.

¹ Asterisk er et magasin om uddannelse og pædagogik. Det udgives af Aarhus Universitet/DPU.

Selv om Danmark fortsat klarer sig bedre end mange andre lande, bør resultaterne ses som en brat opvågning. For det er et alvorligt demokratisk problem for hele samfundet, hvis eleverne ikke kan kende forskel på fakta og fiktion. Men også et problem for den enkelte, der bliver et let offer for både økonomisk svindel og "influencere" med forskellige budskaber og agendaer.

"Det er skræmmende. Det burde være et wake-up call til os alle sammen om, at der er behov for en enorm indsats i skolen for at klæde eleverne på eller gøre dem klar til en situation, hvor der er rigtig mange, der forsøger at narre dem på mange forskellige måder. Det kan være alt fra kviklån til virkningsløse vidunderprodukter, eller fra pseudovidenskabelige påstande om miljøet til løfter om lette løsninger på alverdens problemer. Det er f.eks. også et kæmpe problem med manglende kritisk sans, når rigtig mange helt unge drenge følger en person som Andrew Tate"

Skærmtiden fylder i skolen på godt og ondt

I mindst tre årtier har danske politikere, embedsmænd og skolefolk iværksat og gennemført indsatser for at skabe en digitaliseret skole, hvor alle elever har adgang til og bruger computere og andre teknologier hver dag. ICILS-undersøgelsen viser, at disse indsatser har båret frugt. Danske elever er blandt dem, der bruger IT mest i skolen til skolearbejde, og selv om både lærere og elever er blevet mere kritiske, er de stadig meget positivt stemte over for IT i undervisningen. Sammenlignet med andre landes elever er de danske elever dygtige til at bruge computere til at løse computer- og informationsopgaver, og også til at skabe programmer med computere.

"Elever og lærere er langt hen ad vejen enige om alle de fordele, der er ved IT og ved at arbejde digitalt. Man skal jo huske på i skærmdebatten, at skærm ikke bare er skærm, der er forskel på, om man bruger et digitalt værktøj i geografi, der gør undervisningen mere meningsfuld, eller om man sidder på TikTok eller Instagram i en undervisningstime," siger Elisa Nadire Caeli, postdoc ved DPU, Aarhus Universitet.

Eleverne mener i høj grad, at IT gør verden bedre, hjælper os til at forstå verden bedre og har mange positive effekter på samfundet. Her er der dog flere drenge end piger, der mener, at IT har høj værdi for samfundet. Noget af det, elever og lærere også er enige om, er, at IT kan være en tidsrøver, skidt for helbredet, skabe isolation og fjerne mulige job i fremtiden. Samtidig mener langt de fleste lærere også, at anvendelse af IT i skolen distraherer eleverne fra at lære, og at det betyder, at de har mindre koncentrationsevne.

"Man kan altså ikke tale om skærme helt bredt som noget godt eller skidt, som man af og til får indtryk af i den offentlige debat. Det er mere nuanceret. Og nogle af de nuancer kan vi se i vores undersøgelse, at både elever og lærere har blik for," forklarer Elisa Nadire Caeli.

Tech-virksomheder sidder i førersædet

Selvom undersøgelsen viser, at mange af de danske elever tilbringer meget tid foran skærme, både i løbet af en skoledag og i fritiden, bruger de ikke nødvendigvis tiden på aktiviteter, der styrker deres digitale kompetencer. En ud af ti elever bruger tre timer af skoletiden på digitale aktiviteter, der ikke er relateret til skolearbejde. Næsten halvdelen af alle danske elever bruger IT mere end tre timer om dagen uden for skolen.

”De kan det, som de store tech-virksomheder er interesseret i, at de kan. De kan doom-scrolle, de kan dele, og de kan like. Men at bruge computeren til informationssøgning, og særligt til kritisk informationssøgning, kan kun meget få. Eleverne er generelt heller ikke særligt gode til at kommunikere hensigtsmæssigt til en målgruppe. Alt sådan noget. Det er der ikke nogen af de virksomheder, der har interesse i; samtidig lærer de det desværre ikke i tilstrækkelig grad i skolen. Derfor ender de i et sort hul af sociale medier, som stort set ikke kræver nogen tekniske kompetencer, men til gengæld fastholder dem, med aggressive algoritmer, meget længere tid, end hvad der er nødvendigt,” siger Jeppe Bundsgaard. Samtidig viser undersøgelsen, at lærerne har svært ved at integrere teknologi i undervisningen på en måde, der systematisk styrker elevernes kritiske og teknologiske kompetencer. Jeppe Bundsgaard opfordrer derfor til et øget fokus på kritisk informationssøgning, teknologiforståelse og digital ansvarlighed i skolerne, så eleverne bliver bedre rustet til fremtidens udfordringer.

De vigtigste fund fra undersøgelsen:

- Elever er blevet dårligere i forhold til 2018 (et fald på 35 point på en 500-skalaprocentdel).
- De danske elever er stadig blandt de bedste i verden.
- Pigerne er i gennemsnit lidt dygtigere end drengene til computer- og informationskompetenceopgaver, og på samme niveau som drengene til datalogisk tænkning. Men meget færre piger kan se en fremtid for sig selv inden for IT.
- En ud af ti elever bruger mere end tre timer på en skoledag på aktiviteter på skærm, der ikke er relateret til skolearbejde.
- Otte ud af ti danske elever synes, at IT i skolen gør undervisningen sjovere, og syv ud af ti lærere mener, at it er med til at gøre eleverne mere interesserede i at lære.
- Syv ud af ti lærere er enige eller helt enige i, at anvendelse af IT i skolen distraherer eleverne fra at lære, samt at det resulterer i, at eleverne har mindre koncentrationsevne.